

BUITEN

6^E JAARGANG N^O. 16.

ZATERDAG 20 APRIL 1912.

Schouten

Foto C. Steenberg.

HET KASTEEL HEESWIJK. INGANG.

INHOUD:

GROOTMOEDER, DOOR MIEN VERMEULEN-DUINKER . . .	BLZ. 184
EEN KLEINE ZANGER MET EEN KLEIN LIEDJE, DOOR A. B. WIGMAN	„ 184
HET COUPEEREN VAN PAARDESTAARTEN, DOOR G. DE GRAAF . . .	„ 185
WEET GE 'T NOG? (GEDICHT), DOOR JOANNES REDDINGIUS . . .	„ 185
HET KASTEEL HEESWIJK, DOOR S., GEÏLL. BLZ. 183 EN 186—190	
DE BIDSPRINKHAAN III (HET NEST), BEWERKT NAAR HET FRANSCH VAN J. H. FABRE, DOOR J. H. PRINSEN GEERLIGS, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 190
DE PLANTENKEURING DER NED. MAATSCHAPPIJ VAN TUINBOUW- EN PLANTKUNDE, VAN 9 APRIL 1912, DOOR E. TH. W., GEÏLLUSTREERD	„ 192
DE LAKENHAL TE YPEREN, DOOR F. H. FISCHER, GEÏLL. . .	„ 194
AAN DE STERREN (GEDICHT), DOOR ERNST TER HOEVE . . .	„ 194

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

GROOTMOEDER.

DE houtblokken knappen. De vlammen dansen hoog, hoog. Blauwe en gele tongen lekken omhoog. Grillige schaduwen spelen op het lichte behang en dansen, dansen. — De gordijnen zijn dichtgeschoven. Buiten het geritsel van den wind met de kale takken.

„Zou het gaan regenen, grootmoeder? Zijn daar geen stappen op straat van menschen, die hier heen komen?”

Wat is het stil, nu. Hoor! het liedje van den theekeutel. De kolen in de theestof gloeien. Daar zet grootmoeder den ketel weer neer. Haar gouden oorijzer glinstert door de dunne, witte kanten.

Wat liedje zingt de ketel toch?

En grootmoeder vertelt met fluisterstem van kindertjes, die in den hemel komen, waar engelen zijn met groote, witte vleugels; van vischjes in diep zilver water; van verre tuinen en hooge, groote bosschen, waar Indianen in rondsluipen. Het vuur vlamt hoog op, ik zie in de vlammen gezichten — grimmige gezichten — o, hoe hun vederbossen wapperen.

Wat dansen de schaduwen woest op de muren. Het ruischen daarbuiten wordt nog geheimzinniger. Wat is grootmoeders gezicht ver. Wat spreekt ze nu zacht — o, zoo zacht. Ik doe mijn best mijn oogen wijd open te houden. Ze doen pijn als ik er in wrijf. Ik zie nog de witte kanten van haar kap. De theekeutel zingt zijn wijsje — een laatste flikkering van het vuur — dan niets meer.

Grootmoeder loopt op heel zachte pantoffels. Je kunt haar bijna niet hooren aankomen. Ze gaat telkens de kamer binnen waar moeder ligt.

„Ik wil ook naar moeder.”

„Als je heel zoet bent, mag je aanstonds.”

De bouwdoos wordt opgeborgen, het jurkje wat recht getrokken. Grootmoeder heeft een zwarte japon aan en een wit mutsje op. Daar zit zoo'n grappig randje aan, net allemaal pijpesteeltjes op een rijtje.

„Kom nu maar...”

Voorop gaat grootmoeder om de deur open te doen. Dan komt klein meisje, dat o zoo voorzichtig loopt om niet te morsen uit den kop met bouillon, die ze met beide handjes vasthoudt. Ze is vuurrood van inspanning en bijt op het spitse puntje van haar rood tongetje. Ze zou wel een vingertje willen steken in die lekkere thee, die net als vleesch ruikt, maar het is voor moeder.

Grootmoeder helpt haar kop en schotel op een tafeltje zetten. Dan pas ziet ze moeder. Die ziet er net uit, of ze het erg koud heeft, ze is zoo wit. Kinderoogen kijken haar groot-open aan. Grootmoeder tilt het kindje op het ledikant; ze is dichtbij haar

moeder en slaat de armen om haar hals. Zoo blijft ze eventjes zitten en vraagt of moeder nu weer gauw met haar zal spelen. Grootmoeder geeft haar een slokje bouillon, dat overgebleven is. Wat smaakt dat lekker. Moeder lacht even en grootmoeder ook.

* * *
Kindje plast in het badkuipje, met handjes en voetjes in het water woelende. Grootmoeder wrijft de rozige leedjes in met zeep. 't Water schuimt zoo gezellig, maar steekt als het in je oogen komt. O, dat warme watertje. Pats — pats. O, jé, er vliegt een heeleboel over heen. Grootmoeder neemt het gauw op met een doek. Dan haalt ze een groote handdoek en droogt kindjes teere lichaampje stevig af, zoodat het overal rood ziet. In haar flanelen hemdje mag ze nog wat in de kamer rondspringen, vóór ze naar bed moet. In een hoekje vindt ze een glazen stuiter met een paardje er in en komt met haar vondst bij grootmoeder, die bij het raam zit.

„Kijk eens, nou is ie weer terug. Luister dan toch —”
„Ja, ja, liefje”, zegt grootmoeder en kijkt weer stil, recht voor zich uit. Zoo doet grootmoeder altijd als ze aan moeder denkt.

„Ga jij óók dood, grootmoeder? — Waarom huil je nou?”
„Stil, kindje, stil.”
„Je moet niet huilen, grootmoeder, want als je dood bent, krijg je mooie bloemen. En dan ga je uit rijen. —”

* * *
Armpjes rekken zich, het dek wordt weggeduwd en heldere oogjes kijken de kamer in. Dan zien ze naar den stoel naast het bedje. Daar staat een groote doos. Kindje is vandaag zes jaar. Ze grijpt de doos en houdt haar in beide armen. Wat zou er in zitten? Ze zet haar dicht bij zich op het dek, onhandig trekken de vingertjes aan het deksel. Eindelijk is-ie open. Een pop zit er in. De oogen van het meisje gaan weer wijd, wijd open. Ze kraait van pret.

Dan komt grootmoeder binnen en gaat stilletje bij het bed zitten.

„Kijk eens grootmoeder, net zoo'n kap als jij en zoo'n goudijzer en met kant. . . . En net zoo'n jurk aan als jij. En schoenen heeft ze aan en kousen. . . .”

Meisje klimt uit bed en klautert op grootmoeders schoot. Het kopje tegen haar aandrukkend kust zij grootmoeders oude gezicht.

* * *
De zon scheen door het open venster. Het bed was sneeuw wit. En ook grootmoeders gezicht was wit als witte was, onder de kanten van het mutsje. Ze lag heel stil in al dat wit. Grootmoeder was dood.

Maar het venster stond open en de zon scheen er door.

Grootmoeders haar was zilver in het licht.

Toen kwam een klein meisje binnen, dat bruin haar had en een bleek gezichtje met groote bruine oogen. Ze droeg een bloeiende appeltak in de hand en legde die voorzichtig neer op het witte bed.

MIEN VERMEULEN-DUINKER.

EEN KLEINE ZANGER
MET EEN KLEIN LIEDJE.

IEDER jaar tracht ik in Maart mijn eigen record te verbeteren, als ik het zoo eens noemen mag, wat betreft het hooren van de eerste tjiiftjaf. Dit jaar is me dat gelukt, want nommer één vernam ik voor het eerst den twaalfden, dat is twee dagen vroeger dan in 1911. Of men de reden heeft te zoeken in een enkelen bijzonder mooien voorjaarsdag, weet ik niet, maar ik twijfel er aan, want er zijn ook wel jaren, dat ze al arriveeren als de Oostenwind nog scherp door de kale boomen giert, of de kille regen meedoogenloos het struweel striemt. Eerder ben ik de meening toegedaan, dat de aankomst-terminj ongeveer ligt tusschen de tweede of derde week van Maart, en dat daarvan zelden wordt afgeweken, want als je er eenmaal één hebt gehoord, dan zitten drie, vier dagen later in alle boschjes langs den zonnigen, beschutten bergrand de kleine tjiiftjafjes hunne strophe te stamelen.

Ik noemde hem in den titel een kleine zanger met een klein liedje, en dat epitheton past volkomen op het tierentjintje (zoo heet hij op z'n Hollandsch) want hij is heel weinig groter dan het winterkoninkje, en zijn stotterend lied, waaraan hij den naam dankt, bevat niet meer dan die twee lettergrepen. Voor ik het vergeet, wil ik er maar dadelijk bijzeggen, dat er ook menschen zijn, die het geluid karakteriseeren met delm delm delm delm. . . . of zilp zilp zilp zilp zilp zilp. . . ., allemaal goed, en duidelijk genoeg om Phylloscopus collybita onmiddellijk van al 't andere gevogelte te onderscheiden. Zoo tegen midden Mei, als fitis, fluit, grasmusch, braamsluiper, zwartkopje, spotvogel, tuin-fluiter en hoe al dat kleine goed heet, de lucht vervullen met hunnen meer of minder spontanen en luiden zang, gaat 't bescheiden tjiiftjafliedje haast in al de drukte verloren, doch in Maart of April, als de groote zangers er nog niet zijn, dan laat onze levende metronoom vol moed zijn heldere slagen in de bottende boomen klinken, en is dan in het nog maar schraaltjes voorziene vogelorkest een zeer te waardeeren kracht.

Onvermoeibaar is de tjiiftjaf: op mooie lentedagen van 's morgens vroeg tot 's avonds laat roept hij zijn maatvaste tjiif-tjèf tjiif-tjèf tjiif-tjèf monter en vroolijk in het jonge groen.

en wedijvert in vlijt en volharding met zanglijster en merel. Wel tien of twaalf keer, ook nóg vaker, herhaalt hij zijne lettergrepen, dan is het ineens zonder eenig decrescendo, zooals we bij de meeste vogels opmerken, bom—uit. Er zijn ook tjiftjaffen, die drielettergrepig zingen, zòd: ti-tjif-tjef ti-tjif-tjef enz., ja, een enkele kunstenaar brengt 't zelfs wel eens tot vier, maar dat schijnt altijd een geweldige prestatie te zijn, want zelden ontmoet je zoo'n virtuoos. Zijn liedje wordt dan zóó: tjif-tjèf-tjif-tjèf tjif-tjèf-tjif-tjèf, zonder veel modulatie of klemtoon. In de streken, waar naast dezen vogel veel fitisjes wonen, neemt hij een enkelen keer iets van 't fitisgemurmelt over (misschien is het juist dat ik zeg, dat de fitis in dit geval plagiaat pleegt) en dan kom je voor vreemde gevallen te staan, want men weet niet meer met wien eigenlijk te doen te hebben. Alleen als de vogel vlakbij zit, is hij met veel moeite wel te determineeren aan zijn pooten, die bij de fitis roodbruin, bij de tjiftjaf zwart zijn. Verder komen beiden in kleur en manieren vrijwel overeen, ze zijn bruingroen, hebben een wenkbrouwtje (bij de fitis is dat iets geler) en allebei zijn ze precies 12 c.M. lang.

Je behoeft ze dus niet dood te schieten om de lengte vast te stellen, want daarin is geen onderscheid, en als hun lied niet zoo hemelsbreed verschilde, waren de fitis en de tjiftjaf wellicht nog één soort, want nest en eieren zijn ook bijna eender. Daar vertel ik straks nog wat van.

Een beroemd Engelsch natuurliefhebber, Gilbert Wite, die liever buiten was dan in zijn studeerkamer, „ontdekte” ze in het jaar 1767. Ge vindt dat verhaal in zijn bekende boek *The natural-history of Selborne*, dat in niet minder dan tachtig verschillende uitgaven werd bewerkt, en waarvan vooral die van R. Kearton heel mooi is, en zeer belangrijk om de fraaie foto's die het illustreeren.

In ons land komt de tjiftjaf overal voor; op een boerderijf met 'n beetje houtgewas scharrelt hij net zoo goed als in een stadspark of houtwal, en de duinen zijn hem zoo lief als de Geldersche en Gooische heiden en bosschen. Zooals ik zei, hij komt al vroeg in het voorjaar, en nog vrij laat in den herfst (October—November) is hij er nog, ja in enkele zachte winters blijft er wel eens eentje hier. Fitisjes zijn een beetje kouwe-lijker, en daaraan weet je in den vóórwinter dat je met hun dubbelganger te doen hebt.

Het nest staat op den grond, in zeer zeldzame gevallen echter ook wel tot 1 M. hoog, en heeft den ingang meer naar boven dan bij dat van de fitis, zoodat men de eieren ziet liggen. 't Fitisnest heeft meer een ovenvorm; daarom heet de vogel ook wel ovenmakertje. De eieren, die op geelwitten grond roestroode puntjes en vlekjes vertoonen, zijn maar heel klein (15 × 11 m.M.) en bijzonder teer en breekbaar. De ouden zijn er zeer bang voor en in de buurt van hun nest is het hü-iedgeroep niet van de lucht. Als je dat geluid hoort, en je zoekt de omgeving goed af, brengt de vogel je door zijn nerveus gedoe vanzelf in de buurt van zijn home. Ze roepen ook een vlug hededet hededet.

Over schade kan natuurlijk bij de tjiftjaf geen sprake zijn, alleen vermeld ik volledigheidshalve nog even, dat er ook bastaarden van collybita en trochilus schijnen voor te komen, die beider gezang verbinden. Ook al goed om je in de war te maken.

A. B. WIGMAN.

HET COUPEEREN VAN PAARDESTAARTEN.

NADAT dezen zomer de nieuwe spoorbrug te Keulen was geopend, ontving Duitschland's keizer een verzoekschrift van een Amerikaansche dierenbeschermersvereniging. In dat schrijven werd zijn aandacht gevraagd voor het feit, dat de staart van een paardenfiguur, deel uitmakende van het monumentale beeldhouwwerk der Keulse bruggepoort, een gecoupeerden paardestaart weergaf.

Met redenen omkleed werd aan Z.M. het verzoek gedaan wel te willen zorgen dat genoemde staart zoodanig werd gewijzigd, dat geen dierenvrienden zich langer over de reproductie van een door modezucht wreed verminkt dier hadden te ergeren.

Menigeen zal oppervlakkig oordeelend de houding der Amerikanen hierin wat overdreven vinden; en toch — gelijk hebben ze! Vooral omdat in dit geval door een beeldhouwer openlijk wordt geofferd aan publieke smaak-misleiding.

Wat toch is het geval?

In verschillende landen wordt nog steeds, zoowel door dierenbeschermende lichamen als in sportieve en landhuishoudkundige kringen, strijd gevoerd tegen het coupeeren der paardestaarten. Dit mooie woord duidt een heel leelijk bedrijf aan, 't is niet anders dan dierenverminking. We wilden wel even onder de aandacht onzer lezers brengen twee recente publicaties ter zake, waarin alles, wat tegen deze treurige gewoonte ingebracht kan worden, nog eens frisch wordt herhaald.

Het „Verband der Tierschützvereine des Deutschen Reiches” bepleitte, bij monde van een der eerste militaire paardenkenners Buhle, de noodzakelijkheid van een strafverbod tegen uitingen van deze afstompmanie der paardestaarten, terwijl de Engelsche dierenbeschermers dit jaar het succes te boeken hadden, dat een rechtbank voor het eerst openlijk die praktijken met een zware geldboete straffe. Men kan nagaan wat dat laatste be-

teekent in een land, waar van de tien paarden er nauwelijks een „undocked” is.

Buhle herinnert in zijn artikel er eerst nog eens aan, dat de paardestaart niet maar een sieraad van het dier is, doch een lichaamsdeel, de uit spieren, zenuwen en wervels bestaande voortzetting van den paarderug en daarmee in spier- en gewrichtsbeweging verband houdend. Het paard strekt in galop den staart en richt dien bij springen of inspannend trekken omhoog. Goede springpaarden bezitten een krachtig ontwikkelde staart, die in zekeren zin hun balanceertoestel is op ongelijke bodem en bij het springen, na een val, helpt om op te staan en ook bij het zwemmen wel degelijk als medewerkend lichaamsdeel gebezigd wordt. Wie dus zulk een werktuig verminkt, doet schade aan het natuurlijke arbeidsvermogen, aan het kunnen der dieren.

Doch zooveel erger nog zijn de gevolgen, daar de pijnlijke operatie, — zoo vaak zonder hulp van een veearts, gewoon met bijl en schroeiijzer bedreven, — onherstelbare karakterfouten veroorzaakt bij tal van paarden.

Een dier vergeet zulk een mishandeling niet licht en wanneer het slechts denkt de gevoelige plek opnieuw in gevaar te zien gebracht, is het wild van angst. Schrikachtigheid, als gevolg van de coupure verkregen, kan bovendien heel licht op de afstammelingen der paarden overgaan, waardoor de slechte gewoonte een blijvend gevaar voor heel een paardengeslacht vormt.

Bekend is dat een paard met geknotten staart zijn natuurlijke verweermiddel tegen vliegen en andere stekende insecten mist. Is zulk een beest reeds onbeschermd tegen de vliegenplagen in de zomersche weide en daardoor ongeschikt voor fokpaard, men kan zich bijna niet voorstellen, welke gruwelijke kwellingen het staartlooze dier te verduren heeft als het stijf aangespannen is. Juist de gevoeligste lichaamsdeelen, kruis, nierstreek en geslachtsdeelen blijven onbeschermd en niemand zal durven ontkennen, dat opwinding, angst en pijn, gezwegen nog van het gevaar voor ontstekingen en bloedvergiftiging, daaruit noodzakelijk volgen moeten. Rust kent het arme dier niet; wat een flinke staart tot afwering van de belagers zou kunnen bewerkstelligen, moet nu door onophoudelijk hoefstampen, pootschoppen en wanhopig lichaamswringen worden verkregen, waarbij de inspanning het geheele gestel lijden doet. Het ligt voor de hand, dat de arbeidswaarde van zulk een paard vermindert en zijn aard door zenuw-overprikkeling zich nadeelig wijzigt. Het paard wordt moeilijker te behandelen, bij verkeerde behandeling zeer spoedig voor goed bedorven en levert steeds een bedenkelijk gevaar op voor de openbare veiligheid.

De Engelsche R. S. P. C. A. opende in haar Septemberorgaan een nieuwe bijdragenreeks, waaruit weer duidelijk het volmaakt overbodige en dwaze van het staartknotten blijkt. Renpaarden blijven ongeschonden, ook de remonte verlangde, tot vóór den Zuid-Afrikaanschen oorlog, onverminkte paarden, evenals dat overal in Amerika, Canada of Australië het geval is. De Staat Californië verbiedt tegenwoordig „docking” en den import van „docked horses”; de bestaande gecoupeerde exemplaren zijn er geregistreerd en het bezigen van een niet ingeschreven gekortstaart paard kan er gemakkelijk ontdekt en vervolgd worden.

Op humane en praktische gronden wordt dan ook totale afschaffing der verkeerde gewoonte en bestraffing der bedrijvers verlangd. Onwetendheid, wanbegrip en tot mode geworden wansmaak moeten worden bestreden en overwonnen. Zelfs de meening dat bij bepaalde soorten van voertuigen paarden met ingekorten staart moeten gebruikt worden, blijkt in de praktijk zonder grond en heeft geen zin. Zonder den staart te verminken kan die, indien noodig, door opbinden of afsnijden der haren voldoende worden verkleind. Een paard, dat steeds gewend was om over zijn volle staartlengte te beschikken, heeft ook in bespanning het gebruik daarvan noodig en vindt geen aanleiding om op hol te slaan, wanneer die staart eens over de leidsels of het spatbord heen raakt. Juist dat laatste komt bij paarden met verminkte staarten voor, en vaak met de meest noodlottige gevolgen voor mensch en dier.

G. DE GRAAFF.

WEET GE 'T NOG?

Weet ge 't nog, dat kamerkijn
Met het uitzicht op de hei?
Wij staarden naar de sterren,
Dat is voorbij.

Weet ge 't nog, die maneschijn,
Zilver glansde op donkre boomen,
Nóg, nog zal de dag niet komen,
Liefste mijn, liefste mijn....

Weet ge 't nog, weet ge 't nog,
Lieve liefste, antwoordt toch,
Vroom-aandachtig wil 'k u geven
Alle rijkdom van mijn leven,

Al 't geluk, dat God mij zond,
Alle wijsheid, die ik vond,
Alle vreugd om liefde's wil,
'k Luister stil....

JOANNES REDDINGIUS.

Schnitzel sc.
Foto C. Steenberghe.

HET KASTEEL HEESWIJK. ACHTERZIJDE.

HET KASTEEL HEESWIJK.

VAN 's Hertogenbosch uit voerde de langzaam-maar-zekere stoomtram mij de Meierij in. Het toch reeds niet zoo vroolijke landschap werd dien dag nog een weinig somberder gekleurd door het grijze regenachtige weder, terwijl de niet al te propere ruiten van den tramwagen eerst het landschap nog troebelder maakten voor mijn aangezicht, om het daarna, wanneer de ruiten gaandeweg een weinig erger bewasemd werden, meer en meer aan mijn blikken te onttrekken. Toch had ik nog juist een zeer mooi huis in het voorbijgaan kunnen bemerken; ik hoorde, op mijn vraag aan den conducteur, dat dit het gesticht Coudewater was. Mijne reisgenooten, een zwaarlijvig en cleanshaved man, wiens manier van zitten en vorm van wandelstok hem als veekoojer uitwezen, en twee aangename, burgerlijke personen, als dame en heer vermomd, werden beurtelings door mij ondervraagd. De dame en heer bleken heel niet onderlegd, maar de veekoojer, die zeer bereisd was, wist mij een veelheid van gegevens te verschaffen, waarvan ik echter — om u de waarheid te zeggen — geen gebruik maken zal, ongeschikt als ze mij voorkomen, daar zijn aandacht en belangstelling steeds tot heel andere zaken dan de mijne waren uitgegaan. Het eenige wat ik ervan benutten kan, deel ik u, met dankzegging aan den berichtgever, onderstaand mede: De heerlijkheid Heeswijk omvat ruim 2200 bunders land, waarop ruim 600 hofsteden liggen; de grond is niet verbijsterend best, maar langs de rivier de Aa gaat dit vrijwel; de aldaar geteelde runderen zijn goed en werden tot nu toe met genoeg door mijn reisgenoot verhandeld.

In het dorp Berlicum stapte de goede man af, en, begeerig het landschap wat beter te zien, ging ik op het achterplatform staan. Wij reden tusschen onafzienbare plekken van kreupelhout, in zijn gele en bruine herfst-schakeeringen, dan wederom langs vele kleine weiden, door strooken hakhout en groote rijen iepenboomen van elkaar gescheiden. De hofsteden, welke wij voorbij gingen, waren aangenaam om te zien gelijk de meeste in die streken, waar men niet als in Holland bijvoorbeeld de splinternieuwe hooge smalle huizen vindt welke heel niet in het landschap thuis behooren met hun versch roode steenmuren, hun schelgroene raamkozijnen en hun glimmend zwarte ankers; de huizen hier zijn oud, zonder pretentie eenvoudig, zij geven een natuurlijken aanblik, laag als zij zijn daar in het land, met een paar vensters ter weerszijden van de middendeur, en met die ernstige rietendaken; de kleuren der raamkozijnen en deuren

zijn er in een verweerd blauw of stemmig groen, en rondom de woningen vindt men meestentijds fraaie hagen, welke den aanblik van het erf niet weinig stijlvoller maken.

Aan de groote oprijlaan afgestapt, wandelde ik over den zachten bruinen bladerenvloer onder de dichtaaneengerijde eiken. Het landschap vertoont vele kleine weiden en een enkel bouwland, afgewisseld met elzenboschjes, schaarsch in het blad, wat spichtig uitstekend boven het lage hakhout. Aan het eind van de laan gekomen, staan wij weldra voor de brug van het kasteel, dat van deze plek gezien — zoo met zijn fraaie torens, statige poort en stoere wallen, die hun oude verweerde voeten in het water der grachten baden; met de lange kanonnen als zoovele dreigende armen uit de schietgaten naar het landschap uitgestrekt, — een imposanten indruk maakt. Voor ons, achter de neerhuizingen, welke, zeer uitgebreid, den binnenkant der wallen als bekleeden, rijst de machtige romp van het kasteel, dat deels grijs is gepleisterd, maar voor het grootste deel in zijn natuurlijken steen, den rooden baksteen, zichtbaar is, waarin de boogvensters niet minder mooi uitkomen dan in het grijze pleister. De vorm van het dak is vrij spits en heeft met den grooten hangtoren, ondanks het machtige van bouw en afmetingen, eerder een bevallig dan een lomp aanzien.

Ik betrad de brug van het kasteel alwaar de bel, door mijn hand in beweging gebracht, melancholisch luidde enkele malen, en over het verlaten land heel ver rondom weerklonk. Een bewaker opende de zware poort, en op het ruime voorplein stond ik. Rechts van mij, op het verlengde der muur waarin de hoofdingang was, bemerkte ik een kleine gothische zuilengaanterij, waar in het hardsteen tusschen elk der spitsbogen een wapen der hoorigheden gehouwen was. Voor mij: het kasteel, waarvan de Noord-Oostzijde nog geheel in zijn ouden staat is, terwijl alle verdere gedeelten zijn gerestaureerd. Ter rechterzijde, aan het eind van de kleine gaanderij bemerkte ik een gebouw, waar een gothieke poort met twee zeer fraaie oude lantaarns er boven een kapel vermoeden deed, dat echter, bij nader bezien, een meer wereldsche bestemming leek te hebben, die van wapenzaal namelijk.

In den beknopten gids voor het kasteel Heeswijk vinden wij aangeteekend, dat het tegenwoordige huis reeds in het jaar 1610 bestond, — „maar het schijnt destijds nog niet lang geleden belangrijk vernieuwd te zijn geweest, terwijl een gedeelte van het oude slot — een vooruitspringend poortgebouw, benevens

foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL HEESWIJK. FRONT.

Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL HEESWIJK. DE GOTHISCHE ZUILENGALERIJ.

een ronde hoektoren en hoog muurwerk op de plaats, waar thans de nieuwe toren en de galerij worden gevonden — in ruïne was overgebleven. Vond Frederik Hendrik in 1629, toen hij het kasteel innam en bezette, deze vervallen overblijfsels der voormalige bezetting nog, veel tegenstand zullen zij wel niet meer hebben kunnen bieden. Volgens een afbeelding uit het eind der vorige eeuw, sloot zich bij den achtergevel, waar thans de ridderzaal prijkt, een zwaar, gekanteeld rond deel aan. Heeswijk was eertijds dan ook een sterke burcht, in staat de Geldersche krijgsvenden buiten zijn muren te houden toen zij in 1398 en 1512 het naburige dorp in den asch legden."

Het kasteel dat uit het jaar 1100 ongeveer dagteekent, heeft in de oudste tijden aan de hertogen van Brabant en later aan de graven van Oost-Friesland toebehoord. Sindsdien had het verschillende andere eigenaars, en geraakte gaandeweg meer en meer in verval. In 1833 echter kwam er een betere tijd aan; het werd namelijk van de toenmalige bezitters, de familie Spielman, gekocht door Baron Van den Bogaerde van ter Brugge, oud-gouverneur van Noord-Brabant en opperschenker van den koning. Hij begon in 1835 met een ernstig en smaakvol restauratiewerk, bracht in het kasteel een prachtige verzameling antiquiteiten onder, en breidde deze langzamerhand uit; — of liever, gegeven de enorme collectie, een der grootste van het land, in verband met den betrekkelijk korten tijd, waarin deze bijeen gebracht werd, kan men zeggen dat hij haar zeer snel uitbreidde. Hij was een rijk man, en wijdde een gedeelte van zijn leven aan het verwezenlijken van zijn denkbeeld: om van het kasteel een ongeëvenaard museum te maken. Toen deze eigenaar stierf, was

plaats innamen. Prachtig gebeeldhouwde kasten en andere meubels, een verzameling wapens, ivoor, tegels en bronswerken, paardentuigen, wildkronen, schaarsche kanten, zilveren en gouden vaten, wat niet al! Er was een horloge van Michiel de Ruyter en een sabel van Tromp, onder een aantal historische merkwaardigheden.... Kortelijk, toen, op last van de nieuwe eigenaresse, de collectie door de firma Frederik Muller te Amsterdam inde jaren 1899, 1900 en 1901 voor het grootste gedeelte geveild werd, bracht zij ongeveer een millioen gulden op. De wapenverzameling alleen reeds was iets zoo buitengewoons als er zelden voordien gezien was, en bracht alleen reeds een zeer hooge som op; onder de serviezen en andere kostbaarheden waren heel veel exemplaren welke bij nadere beschouwing niet authentiek bleken, en toch, ondanks de namaak, die naar men zegt, veelvuldiger was dan iemand had vermoed, werd een enorme prijs voor het porselein besteed; om u een denkbeeld te geven van de sommen, die het opbracht, wil ik alleen maar een paar prijzen in herinnering brengen; zoo werd er besteed voor een stel van vijf bont Delftsche vaasjes 9000 gulden; een dergelijk stel, door het Rijk gekocht en thans in het Rijks-museum te zien, werd met 8000 gulden betaald.

De namen der kamers wijzen niet op eene gezellige huiselijke bestemming er aan gegeven, maar op den aard der voorwerpen, welke er geëtaled waren. Zoo draagt een wit met goud betimmerde slaapkamer in Empire-stijl den naam van *zilverkamer* vanwege de verzameling zilver, welke daar in in enorme kasten bewaard werd; een andere slaapkamer heet de *tinnenkamer*, en meer dan het met oude framboiseroode zijden gordijnen omhangen praalbed valt in deze kamer de wandbetimmering op, bestaande uit planken rondom, terwijl daarachter donkerrood trijp is aangebracht, zonder eenig verband te houden met de verdere meubilering van het vertrek, maar alleen dienend om de vele honderden tinnen kannen, waarmee de planken zwaar beladen waren, beter te doen uitkomen tegen dezen donkeren achtergrond. In een portaal vindt ge honderden bekers, kroezen, stoopen en kruiken, in de grilligste vormen, aan de wanden hangen; deze behooren tot de voorwerpen, de weinige, welke of niet naar de veiling zijn gezonden of er opgehouden zijn. Boven de schoorsteenen zijn zwarte gaten, waar de schilderijen zoo maar zijn uitgesneden.

Wanneer ge het kasteel binnen komt is de eerste indruk, dien ge krijgt, dat ge een huis betreedt, waar een ramp heeft plaats gehad. In het triestige herfstlicht, dat door de groote, naakte vensters binnenvalt, is de aanblik al uiterst somber. Een leeg geplunderd kasteel, dat eens schoon boven vele was! Een groote zaal, droevigblauw en goud behangen, waar de ramen ver weg in de diepe nissen schuilen, en waar tegen de wanden

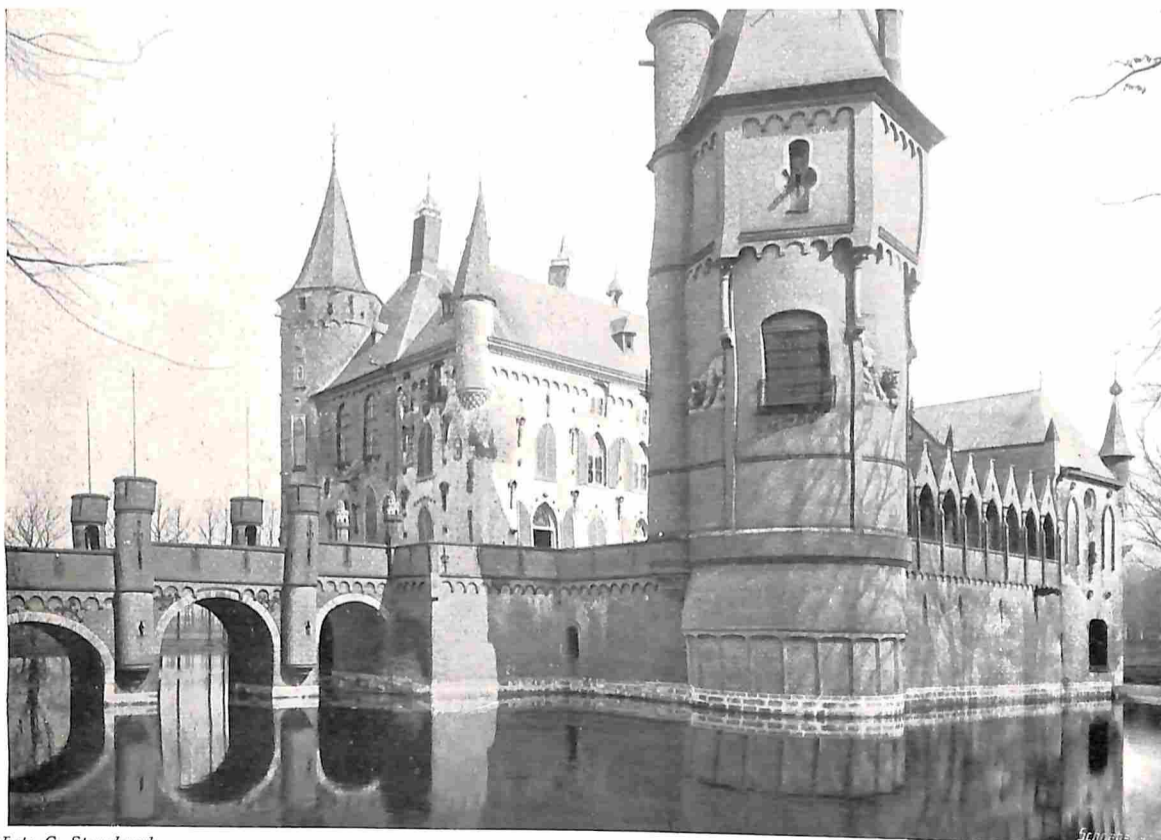

Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL HEESWIJK. ZUIDZIJDE.

Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL HEESWIJK.
 PORTRET VAN DE JONGE FREULE VAN DE BOGAERDE.

kisten en balen en losse balken en ijzers staan, doet u aan een wanordelijk tooneel denken in een plotseling, vóór eeuwen verlaten theater, in eens middenin het bedrijvig arbeidsleven ontruimd. Er is een bijzonder mooie Chineesche kamer met zoo kostbare bestikte gordijnen als ik zelden zag, en een schoorsteenstuk van gracieuse étagères, waarvan de pullen alle zijn afgenomen; het plafond is merkwaardig, vreemde bonte vogels, geschilderd op een roomgeel fond; dit herinnert u de kamer van Voltaire op Frederik de Groot's slot Sanssouci. Buitengewoon merkwaardig is ook het vertrek, dat het torenkamertje van jonkheer Louis genoemd wordt. De deur en lambrizeeringen zijn van rood Japansch lakwerk, bruinig rood met zwarte en bonte en gouden figuren in grilligste groepeerings. Het plafond is eveneens van Japansch houtwerk, havannabruin en zwart en in licht welvenden koepelvorm gebouwd; in dit plafond zijn, evenals kleinnoodiën in goud, vele Japansche bordjes gevat, blauwe en bonte van de kostbaarste soort, welke vermoedelijk aan het feit, dat zij niet anders dan in stukken er uit losgemaakt kunnen worden, het genoegen danken, dat zij niet geveild en verdwenen zijn. In de torenkamer zijn de muren met familieportretten overdekt, waaronder zeer mooie, onder andere van den baron Van den Bogaerde en gemalin; het schoonst lijkt mij echter een portret van de jonge freule Van den Bogaerde; daarvan gaat eene groote beking uit. Zij is geschilderd in zomertoilet, het gelaat een weinig zijwaarts gewend; in een harer fraaie handen heeft zij een zacht-roode roos, in de andere een zonnenscherm, waarvan slechts de knop zichtbaar is. De grijsblauwe japon ligt zwierig geplooid om de schouders, en vertoont u bloot de ronde en toch tengeren armen en de teeder welvende borst, die glanzend is; het gelaat is zeer trotsch en tevens zeer liefelijk, het is koel en aanminnig beide; de oogen zijn klaar en rustig en hebben niettemin een diepen gloed; de wangen bezitten die volheid en liefelijke kleur, welke alleen de schoone en krachtige jeugd hun geven kan, en het zwarte haar, in het midden gescheiden, valt ter weerszijden in een gratievollen val omlaag, als een verblindend glinsterende diadeem het jonge voorhoofd bekronend. Het portret dezer schoone jonge vrouw is dubbel liefelijk in dit milieu van sombere, oude en vergane dingen; het treft u uitermate in deze wonderlijk tragische omgeving van het leeggeplunderde verlaten slot.

Ik heb geruimen tijd rondgelopen in die doodsche zalen, waar een of ander der thans zooveel schaarscher kunstvoorwerpen de aandacht toch meermalen wekt. De vensterramen bleven gespaard, de kostbare vensterramen, bestaande uit vele honderden kleine ruitjes, welke de wapens en namen van even zoovele steden en andere opschriften vertoonen, en geduldig en ijverzuchtig bijeengegaard zijn tot één groot raam telkenmale. De ledige haken en planken en kasten en vitrines doen u terugdenken aan al wat gij weet dat daar vroeger den overvloedigen bezoekers vertoond werd, en niet zonder weemoed is de aanblik van dit ledige, dit verlatene. Hier en daar zwerft nog een curiositeit, bespeurt men een kleine collectie oude glazen en bokalen in de schoonste en grilligste vormen, versierd met allerhande

slijpsel en graveersel; koperen en zilveren tafelfgerei als thee- en koffiekannen, water- en andere ketels, bouilloirs in velerlei vorm en uitvoering, waaronder uitheemsche, die mij aan de samovars der Russen denken deden, huisraad in mooie en schaarsche houtsoorten, met meesterhand bewerkt, gereedschappen, oude costumes, tuigen, sloten, penningen enzovoorts; in de zeer ruime wapenzaal, die met zijn statige poort en gevel aan het voorplein zulk een weidsch aanzicht heeft, en waar de ongevenaarde collectie zwaarden, dolken, bijlen, pieken, hellebaarden, vuurroeren, schilden, harnassen, sporen, schubbenjakken, kolders, helmen en halsbergen zich bevond, ziet men nauwelijks meer een voorwerp van eenige beteekenis. Wat er nog aan curiositeiten gevonden wordt, zijn grootendeels die voorwerpen, welke geen koper konden vinden, of enkele welke heel niet naar de veiling gezonden werden. Wij kennen de plannen niet der tegenwoordige eigenaars, maar vermoeden, dat het kasteel, waaraan door den verkoop der verzameling de bestemming van museum ontnomen werd, toch weder in zooverre hersteld zal worden, dat het aanzicht der zalen, kamers en gangen aangenaam en rustig worde gemaakt; de edele voorname vertrekken verdienen dit stellig. Hier kan nog iets zeer fraais worden bereikt, lijkt me, indien men deze zalen hunne vroegere, — vroegste — aanzien van woonvertrekken en staatsvertrekken hergaf. Wel even aantrekkelijk als het bijeenbrengen van een overvloed van kunstvoorwerpen in een oud slot lijkt mij het herstellen van zulk een slot in den staat, waarin het door de edellieden, wien het behoorde, werd bewoond. Aan de groote danszaal is een ruime erker uitgebouwd, over een der grachten; in dezen erker vindt ge aan beide zijden een bank met de goudbruine oudlederen kussens, en ik wil u wel zeggen dat geen enkele plek er zoo eenklaps in mijn verbeelding het leven der bewoners herleven deed. De groote zaal aan het stille, sombere grachtwater, de verscholen erker met de zitplaatsen! Het landschap, gezien van daaruit, was van een weidsche rust in eenzaamheid. De eikenlanen waren helderder geel in het

Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL HEESWIJK.
 DEUR IN DE SLAAPZAAL VAN JONKHEER LOUIS VAN DEN BOGAERDE.

vorderende licht van den dag geworden. — Hang in deze zaal eenige tapijten aan de wanden, of versier die met een oud lederen behangsel, plaats er de zetels van den gastheer en de gastvrouw op de estrade waar zij hunne vrienden ontvingen, zet de tabouretten langs de wanden, en rangschik er de stoelen en instrumenten voor het orkest onder de groene festoenen, die als een tent zijn. Plaats de meubelen in een woonvertrek, schuif een armstoel met een geborduurd kussen voor een venster nabij een spinnewiel, schik zetels om den haard, en plaats in een der hoeken een gebeeldhouwde dienkast, waarop oud vaatwerk en zilveren tafelferei; doe zoo met de slaapkamers, staatsievertrekken, keukens, stallen en schuren, en zou het oude intieme leven der bewoners niet voor ons rijzen? Zulk een streven lijkt mij al zéér aantrekkelijk! En zou het de bezoekers, welke sedert het verdwijnen der verzameling, natuurlijk zeer verminderden, weder niet doen toestroommen naar het oude, schoone Kasteel van Heeswijk, de woning der hertogen van Brabant, de graven van Oost-Friesland, — het historisch gedenkteeken der Meierij? S.

DE BID- SPRINKHAAN.

III. HET NEST.

LATEN wij het insect met zijn tragische liefdesavonturen van een gunstiger zijde beschouwen en overgaan tot de beschrijving van het eiernest, dat inderdaad een kunstwerk mag genoemd worden. Men treft het steeds op zonnige plekken aan, zoowel op steen als op hout, op wingerdstruiken, in het heestergewas, op grashalmen, ja zelfs op voorwerpen van menschenlijke industrie, zooals stukken metselsteen, zeildoek, oude schoenen, kortom alles, wat onefenheden biedt, waaraan het zich stevig hechten kan.

Het is gewoonlijk ongeveer 4 c.M. lang, bij 2 c.M. breed, — en houdt men er een vlammetje bij, dan brandt het gemakkelijk, terwijl het een geur van gezengde zijde achterlaat. De bouwstof van 't nest gelijkt ook veel op zijde, maar in plaats van tot draden gesponnen, is het een vaste schuimachtige massa geworden.

Wordt het nest op een heester aangebracht, dan dienen, behalve de hoofdtwig, ook de nabijliggende dwarstakjes tot steun en is het, zich regelend naar den toevalligen stand der grondslagen, zeer verschillend van vorm. Is het echter op een egale vlakke gebouwd, dan is de onderkant vanzelf ook vlak en verkrijgt het nest de gedaante van een halve ellipsoïde, aan de eene zijde wat breder dan aan de andere en meestal eindigend in een kort aanhangsel of spoor.

Maar in alle gevallen is de bovenvlakte sterk gewelfd en vertoont drie scherp afstekende overlangsche banen. De middelste, die smaller is dan de twee buitenste, bestaat uit paarsgewijze gerangschikte plaatjes, die als dakpannen over elkander liggen. De randen dezer plaatjes zijn vrij en vormen twee evenwijdige rijen van openingen of spleetjes, waarlangs de larven naar buiten treden. Ik zal duidelijkheidshalve die strook aanduiden met den naam van „uitgangszone”, omdat hier de bevrijding der jongen plaats heeft. Overal elders vertoont de gemeenschappelijke wieg der talrijke familie een ondoordringbaren wand. De beide zijdelingsche strooken, die verreweg het grootste deel van 't nest innemen, zijn aan de buitenoppervlakte volkomen effen en zoo hard van substantie, dat de aanvankelijk zoo teere larven er onmogelijk door ontsnappen kunnen; men merkt er alleen talrijke, fijne dwarsgroeven aan op, als even zooveel lagen, waaruit de totale eitjes-voorraad is samengesteld.

Snijden we het nest dwars door, dan zien we aanstonds, dat de eitjes-massa een in de lengte uitgerekte kern vormt, die aan drie zijden omgeven wordt door een dikke poreuze schors van vastgeworden schuim. Aan de bovenzijde verheffen zich dicht op elkaar staande gebogen plaatjes, welker vrije rand uitkomt op

de uitgangszone, waar ze een dubbele reeks van schubjes vormen, die elkaar als dakpannen bedekken.

De eitjes zijn in een geelachtige, eenigszins op hoorn gelijkende substantie ingebed. Ze liggen boogsgewijze in lagen met het kop-einde naar de uitgangszone gericht, en dit is een duidelijke aanwijzing van de manier, waarop de bevrijding geschiedt. De jonggeborenen begeven zich naar de naaste ruimte tusschen twee schubben, waarin de kern eindigt; het is er tamelijk nauw en de doortocht is niet gemakkelijk, maar dank zij 't eigenaardige hulpmiddel, waarover we het zoo straks zullen hebben, gelukt het hun toch de uitgangszone te bereiken. Onder de schub-

betjes worden voor iedere laag twee openingen zichtbaar, de eene helft der bevrijders ontsnapt door de rechter-, de andere helft door de linkerdeur; dit herhaalt zich zoo lang er lagen eieren zijn.

Het wijfje te kunnen bespieden bij het vervaardigen van haar nest, te zien hoe zij het aanlegt, een zoo samengesteld bouwwerk op te trekken, zie daar, waar ik langen tijd met verlangen naar heb uitgezien; maar steeds wachtte ik vruchteloos, omdat dit werk op ongeregelde tijden en bijna altijd 's nachts geschiedt. Eindelijk was het toeval mij gunstig. Eén mijner gevangenen, den 29sten Augustus bevrucht, zag ik den 5en September 's middags tegen 4 uur aanstalten maken haar delicaten arbeid te verrichten.

Voordat ik vertellen ga, wat ik zag, moet ik even opmerken, dat al de resten, die mijn sprinkhanen in gevangenschap staat gemaakt hebben — en het aantal is niet gering — zonder eenige uitzondering het ijzergaas van het vliendeksel tot steunvlak hebben. Men zal zich misschien herinneren, dat ik eenige platte, doch ruwe steenen en eenige bosjes thym, (de fundeeringen, waarop in 't vrije veld gemeenlijk wordt gebouwd), te harer beschikking had gesteld. Nu, deze hebben mijn gevangene eenvoudig versmaad en de voorkeur gegeven aan het ijzeren netwerk, dat zich, door de mazen, waaraan de weke metselspecie zich gemakkelijk hecht, zoo uitstekend voor haar doel leent. Onder normale omstandigheden mist het eier-kapsel elke beschutting en toch moet het de guurheid van den winter, de regens, de winden, de vorst en de sneeuwbuien trotseeren, zonder los te laten. Zie daar, waarom het wijfje, steeds een oneffen oppervlakte uitkiest, waaraan het nest zich stevig vasthechten kan. Boven het bruikbare verkiest ze het beste, boven 't beste het uitmuntende, als ze dit krijgen kan, en dit moet wel de reden zijn van haar preferentie voor 't ijzergaas der kooien.

Het eenige sprinkhaan-wijfje, dat 't mij vergund heeft haar arbeid van nabij te beschouwen, werkt ruggelings, met de pooten in 't ijzergaas gehaakt. Noch mijn tegenwoordigheid, noch mijn vergrootglas, noch mijn onderzoekende blikken schijnen haar bij haar arbeid te hinderen. Ik kan het metalen gewelf opnemen, schuin houden en omkeeren zonder dat het insect een oogeblik haar bezigheid staakt. Ze laat het zelfs toe, dat ik met een tangetje de lange vleugels oplicht om beter te zien wat daaronder voorvalt. Tot zoover gaat alles goed; het dier beweegt zich niet en stoort zich niet aan mijn onbescheiden onderzoek.

Het eind van 't achterlijf is steeds gedompeld in een golf van schuim, die 't me onmogelijk maakt nauwkeurig te zien, wat er voorvalt. 1) Dit schuim is grijsachtig wit, min of meer slijmerig en vertoont veel overeenkomst met zeepsop. Zoodra het uit het lichaam te voorschijn komt, blijft het aan het stokje kleven, dat ik er in steek, maar na twee minuten is het reeds vast geworden en laat van 't houtje los, terwijl het na korten tijd net zoo hard is als de stof van het voltooide nest.

De schuimachtige massa bestaat voor 't grootste gedeelte uit kleine luchtbelletjes, die aan het nest een veel grooter volume

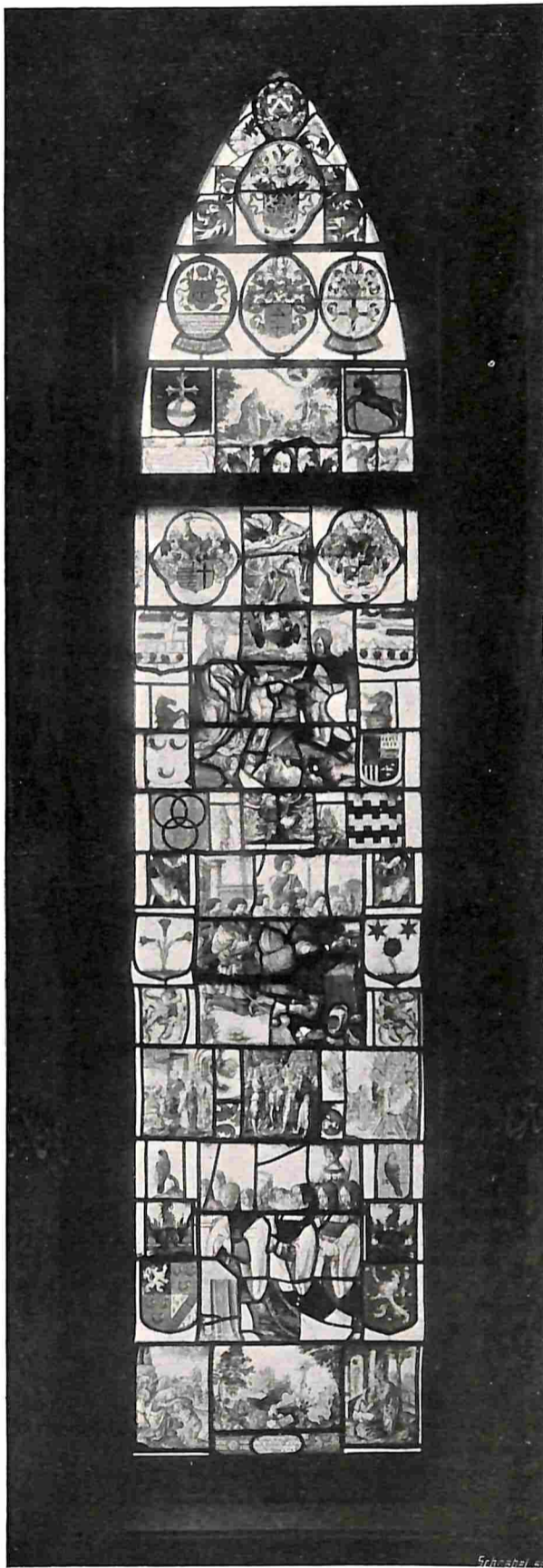

Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL HEESWIJK.
GESCHILDERD GLASRAAM IN DE TORENKAMER.

1) Zie ook de afbeelding op blz. 182 van het vorige nummer van „Buiten”.

geven, dan het achterlijf van 't dier omvat, waaruit ik moet opmaken, dat ze van de kleverige stof, die ik uit de genitaal-opening te voorschijn zie komen, met behulp der dampkringslucht een soort van schuim bereidt, dat het nest volkomen tegen den invloed van 't weder moet beveiligen. Ze klopt haar specie evenzoo, als wij het eiwit, om het luchtig en schuimend te maken. Het uiteinde van haar achterlijf is overlans gespleten en vormt twee breede zijwaarts geplaatste lepels, die zich vlug en aanhoudend openen en sluiten en het slijmerige vocht tot schuim kloppen. Bovendien bespeur ik tusschen de gapende lepels de inwendige organen, die zich evenals een zuigerstang op en neder bewegen, maar de ondoorzichtige schuimmasse belet me de juiste werking ervan na te gaan.

Het achterlijf schommelt langzaam heen en weer en bij elke slingering ontstaat in het nest een laag eitjes en uitwendig een dwarsgroeve. In het verloop van iedere slingering zie ik bij korte tusschenpoozen het achterlijf dieper in 't schuim verdwijnen, alsof er iets in werd gestoken. Dit moet ongetwijfeld een eitje wezen, maar ik herhaal het, alles gaat zoo razend vlug in zijn werk en de omstandigheden bemoeielijken het onderzoek zoodanig, dat het me niet gelukt den eierlegger in werking te zien. Het deponeren der eitjes kan ik slechts vermoeden uit de bewegingen van 't achterlijf, dat zich met een plotseligen stoot telkens in de schuimmasse boort.

Het komt me voor, zonder me echter hierbij op een directe waarneming te kunnen beroepen, dat het wijfje voor de centrale kern, die uit een meer homogene stof bestaat, dan het beschermend omhulsel, zich bedient van de kleverige vloeistof, precies zooals het te voorschijn komt, zonder het met haar lepels tot schuim te kloppen. Eerst als de laag eitjes gelegd is, wordt het dekkend schuim bereid.

De uitgangzone van een pas voltooid nest is bedekt met een dun laagje van een uiterst poreuze stof, die, helder wit van kleur, scherp afsteekt bij 't andere deel van 't nest, dat een grijswitte tint vertoont. Het heeft veel van dat mengsel van suiker, eiwit en aardappelmeel, dat de koekebakkers tot garnering van taarten gebruiken. Die sneeuwwitte korst is zeer broos, en laat zoo gemakkelijk los, dat die heel spoedig door den regen en den wind vernield en afgerukt wordt. Op een ouder nest zal men er dan ook nimmer eenig spoor meer van bemerken.

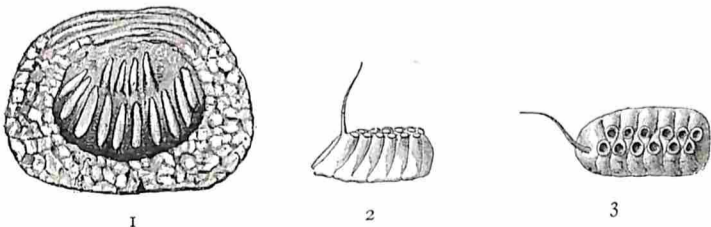
Op 't eerste gezicht zou men geneigd zijn in deze, veel of krijgt gelijkende stof, iets anders te zien dan die, waarvan het eigenlijke nest is opgebouwd. en tot de veronderstelling komen, dat de Mantis twee verschillende producten verwerkt. Dit is toch inderdaad het geval niet. Vooreerst leert ons de anatomie, dat de organen, die de metselspecie van het nest afscheiden, bestaan uit twee groepen, elk van een twintigtal ineengerolde cilindrische buisjes, gevuld met een kleurloze kleverige stof, die overal dezelfde is.

Ook de wijze, waarop 't sneeuw witte lint gevormd wordt, maakt 't onaannemelijk, dat er hier twee verschillende materialen gebezigd worden. Men ziet toch duidelijk de beide staartdraden den schuimgolf gladstrijken en de weeke specie tegenhouden, zoodat op de bovenzijde van het eier-kapsel dat eigenaardige op suikerpoeder gelijkende lint ontstaat. Wat er na die bewerking overblijft of van de nog niet stijf geworden specie afvloeit, blijft op de zijden van 't nest als fijne witkalk liggen, maar in den vorm van uiterst kleine bolletjes, die men slechts met 't vergrootglas kan zien.

Water, dat tengevolge der daarin aanwezige leem- en kleideeltjes troebel is geworden, begint te schuimen als het in snelstroomende beweging komt. Op dat vuilgele schuim vertoonen zich helderwitte blaasjes, die, soortelijk lichter, als sneeuw boven opdrijven. Iets dergelijks zien we bij den bouw van 't sprinkhaan-nest ook gebeuren. Het lichtste gedeelte van 't tot schuim geslagen lichaamsvocht, is tengevolge zijner meerdere porositeit, witter van kleur, dan het overige deel van 't nest, waarop de staartdraden het als een wit lint uitstrijken.

Tot zoo ver is 't met een weinig geduld mogelijk den arbeid van de Mantis na te gaan. De zoo samengestelde bouw van de midden-strook echter, met zijn dubbele rij van dakpannetjes, waaronder de openingen schuil gaan, waar metertijd de larven uit te voorschijn komen, is me tot heden een niet ontsluitend geheim gebleven.

Ziehier 't weinige, wat me gelukt is, met vrij groote nauwkeurigheid te zien.

1. NEST VAN DEN BIDSPRINKHAAN, DWARSDOORSNEDE.
2. NEST VAN DE EMPUSA PAUPERATA VAN TER ZIJDE GEZIEN.
3. NEST VAN DE EMPUSA PAUPERATA VAN BOVEN GEZIEN, NA 'T UITKOMEN DER LARVEN.

Het einde van het achterlijf gaapt ongeveer als een knoopsgat, welks bovenste gedeelte nagenoeg onbeweeglijk blijft, terwijl het onderste aanhoudend heen en weer slingert en de eitjes in de tegelijkertijd geproduceerde vloeistof inbedt. Zeer vermoedelijk is

4. NEST VAN DE EMPUSA PAUPERATA, DWARSDOORSNEDE. 5. NEST VAN DE AMELES DECOLOR VAN TER ZIJDE GEZIEN. 6. NEST VAN DE AMELES DECOLOR, DWARSDOORSNEDE.

aan dat bovenste deel de constructie der middenstrook van het nest toevertrouwd. Steeds zie ik dit bovenste deel in het verlengde van die strook vlak bij den oorsprong van het fijne, sneeuw witte schuim, dat samengehouden wordt door de staartdraden. Deze, de een links, de andere rechts geplaatst, bepalen de grenzen van die middenstrook, betasten de randen en schijnen zich omtrent de vorderingen van 't werk op de hoogte te houden; het zijn als het ware een paar lange, uiterst fijne vingers, aan wie de leiding van het zeer gecompliceerde bouw-werk opgedragen is.

Maar hoe de twee rijen van schubben ontstaan, op welke wijze de openingen, welke ze beschutten, tot stand komen, is me onbekend, ik kan het zelfs niet gissen. Mogen zij, die na mij komen, in dit opzicht gelukkiger zijn!

Welk bewonderenswaardig mechaniek, dat even regelmatig als vlug de hoornachtige specie van de middenkern, de beschermende korst, het witte schuim van de uitgang-zone, de eieren en de vruchtbare vloeistof te voorschijn doet komen en tegelijkertijd 't aanzijn geeft aan de plaatjes, die zich opstapelen aan de schubjes, die als dakpannen over elkaar liggen, aan de spleetjes, die afwisselend tegen over elkaar gerangschikt zijn. Men staat er eenvoudig versteld van, vooral als men daarbij acht geeft, hoe gemakkelijk het in zijn werk gaat. Terwijl het wijfje, aan het ijzergaas vastgehecht, werkzaam is in de richting der lengte-as van 't nest, kijkt ze geen oogenblik om naar het gebouw, dat achter haar verrijst, noch roept ze hierbij de hulp van haar pooten in. Alles gaat van zelf. We hebben hier niet te doen met een nijverheids-product, aan het instinct te danken, 't is hier een zuiver machinale

arbeid van de daartoe bestemde organen. Die alleen hebben dat kunstige nest doen ontstaan op gelijke wijze als er in onze industrie langs machinalen weg tal van voorwerpen verkregen worden, die zoo onberispelijk van afwerking zijn, dat zelfs de kunstigste handwerksman zich voor overwonnen moet verklaren.

Uit een ander oogpunt beschouwd, is het nest van den bidspinkhaan nog wel zoo merkwaardig. Men vindt er een zeer vernuftige toepassing van de theorie omtrent het bewaren van warmte. De Mantis is ons hier de

leermeesteres geweest in de kennis der slechte warmte-geleiders.

We zijn aan den natuurkundige Rumford de volgende eigenaardige proef verschuldigd, die ons bewijst welk een slechte warmtegeleider de lucht is. De beroemde geleerde dompelde een stuk bevrozen kaas in een massa stijf geklopt eiwit en plaatste 't daarop in een verhitte oven. Niet lang daarna was de omelet gereed, die in zijn binnenste de kaas bewaarde, nog even koud als voorheen. De lucht, in de belletjes der omringende schuimlaag aanwezig, had de warmte van 't vuur belet tot de ijsskoude kern door te dringen.

En wat doet nu onze Mantis? Precies hetzelfde, wat Rumford deed: zij klopt haar slijmerig vocht om er een met lucht gevulde massa van te maken, die de eitjes in de centrale kern tegen te sterke temperatuur-schommelingen moet beschermen. Nu kan men hiertegen aanvoeren, dat haar doel juist het tegenovergestelde is en dat haar vastgeworden schuim de koude en niet de warmte buiten moet sluiten, waarbij ik zoo vrij ben op te merken dat, hetgeen tegen het eene beveiligd, ook tegen het andere beschermt en dat de scherpzinnige natuurkenner eenvoudig zijn proef had kunnen omkeeren en met even veel gemak in het schuimend omhulsel een verwarmd lichaam op temperatuur had kunnen houden, dat in een sterk verkoeld vertrek was gebracht.

Rumford kende de geheimen van dat slecht-geleidende luchtkussen, en door hetgeen zijn voorgangers hem daaromtrent geleerd hadden, en door hetgeen hij door zijn eigen onderzoekingen en studie daarvan te weten was gekomen. Maar wie heeft den bidspinkhaan, wie weet reeds hoeveel eeuwen geleden, de geheimen van dit probleem ontsluitend, hoe is dat insect op 't denkbeeld gekomen zijn eitjes met een korst van schuim te bedekken, zoodat ze zonder eenige andere beschutting, aan weer en wind blootgesteld, den invloed van 't ruwe seizoen veilig weerstand kunnen bieden?

De andere leden van 't Mantis-geslacht, waarmee ik in deze streken kennis heb gemaakt, bedienen zich van dat beschermend omhulsel of laten het weg, al naarmate het eitjes-kapsel bestemd is den winter over te blijven of niet. De kleine grijze Mantis (*Ameles decolor*), die zoo sterk van de gewone soort afwijkt, wegens de geringe ontwikkeling der vleugels bij het wijfje, maakt een nest, nauwelijks zoo groot als een kersepit en bekleedt dat geheel met een schuimkorst evenals de bidspinkhaan. Waarom ook hier een schuimhulsel? Omdat het nest van den Ameles, evenals

dat van den Bidsprinkhaan, overwinteren moet, blootgesteld op een tak of steen aan al de ruwheid van het ongunstige jaargetij. De *Empusa pauperata* het zonderlingste insect, dat ik ken, nagenoeg even groot als de bidsprinkhaan, maakt daarentegen een nest, even klein als dat van de *Ameles*. 't Is een zeer bescheiden gebouwtje, samengesteld uit slechts weinige cellen, die in drie of vier rijen gerangschikt zijn. Hier ontbreekt het beschermend omhulsel, hoewel ook dit nest, evenals de vorige, elke andere beschutting mist. Maar de eitjes der *Empusa* komen nog in 't schoone jaargetijde uit en daar ze dus de guurheden van den winter niet te duchten hebben, kunnen ze volstaan met de bescherming, die het teeder omhulsel hun verschaft.

Zijn deze maatregelen, die getuigenis afleggen van wijs beleid en teedere zorg voor 't nageslacht — niet minder vernuftig dan de „eierkoek" van Rumford — een dier talloze combinaties welke we aan 't toeval te danken hebben? Zoo ja, laat ons dan erkennen, al klinkt het wel wat vreemd, dat het blinde toeval hier met een verrassende helderziendheid is begiftigd.

De Mantis begint den bouw van 't nest bij het breede uiteinde en voltooit het bij het smallere gedeelte dat zich gemeenlijk in een soort van voorgebergte voortzet, waaraan ze 't laatste drupje vloeistof besteed heeft. Na een onafgebroken arbeid van nauwelijks twee uren is het geheele werk voltooid.

Heeft het wijfje zich van haar moederplicht naar behooren gekweten, dan bekommert ze zich niet meer om haar arbeid. Ik koesterde nog de hoop haar terug te zien keeren en haar eenige liefde te zien toonen voor de gemeenschappelijke familiewieg, maar geen spoor van moedervreugde, niets dat haar belangstelling meer wekt. Ik heb de krekels om het nest zien zwerven, ik heb ze er zelfs op zien plaats nemen, ze schijnt er niet aan te denken, die plaaggeesten, zelfs al zouden ze vijandige plannen koesteren, te verjagen. 't Is, of het nest voor haar niet bestaat.

We hebben in ons vorig artikel uitvoerig stilgestaan bij de zonderlinge verhouding, die er tusschen 't mannetje en 't wijfje gedurende; en na de paring bestaat. Binnen een paar weken tijds heb ik het zelfde wijfje achtereenvolgens zeven maal in den echt zien treden. Het gemakkelijk te troosten weeuwte had telkens haar echtgenoot opgepeuzeld. Zulk een echtelijk leven doet een talrijk nakroost verwachten. Dit is ook dikwijls het geval, maar lang niet altijd. Eenige mijner gevangenen hebben me slechts een enkel nest gegeven; andere hebben er twee gemaakt, die even groot waren. De vruchtbaarste heeft er drie gebouwd, waarvan de beide eerste van normale grootte waren, en het derde slechts de helft der gewone afmetingen bereikte.

Dit laatste wijfje verkondigt ons den gemiddelden rijkdom aan nakroost van den bidsprinkhaan. Uit de hoeveelheid dwarsgroeven, die het nest vertoont, is het aantal der lagen gemakkelijk af te leiden. De inhoud ervan is echter zeer ongelijk en hangt daár van af of de laag in de middellijn der ellipsoïde, dan wel aan een der uiteinden gelegen is. Neemt men nu het gemiddeld aantal der eitjes, die in de groote en in de kleinste laag worden aangetroffen, dan kan daar uit bij benadering het totaal berekend worden. Ik vind alzoo, dat een nest van behoorlijke afmetingen ongeveer vier honderd eitjes bevat. Het dier met haar drie nesten is dus de gelukkige bezitster van een duizendtal kiemen; dat met twee nesten van acht honderd, terwijl de minst vruchtbare toch nog op het bezit van drie tot vierhonderd nakomelingen kan bogen. In ieder geval is 't een vruchtbare familie, die gauw lastig zou kunnen worden, als haar sterftecijfer niet zoo hoog was.

Door zijn kloeke afmetingen en eigenaardigen vorm liet het nest van den bidsprinkhaan, goed zichtbaar gebouwd op steenen of in struikgewas, niet na, de aandacht van den provençaalschen landman tot zich te trekken. En niet alleen, dat hij op 't platteland, waar 't de naam van *tigno* draagt, goed bekend is, het geniet daar zelfs een buitengewone vermaardheid. Niemand echter schijnt ooit een onderzoek naar zijn herkomst ingesteld te hebben, mijn landelijke vrienden althans zetten groote oogen op, toen ik hun vertelde dat de vermaarde *tigno* niets anders is, dan het nest van de gewone *Prego Dieu*. Laten we ons over die onkunde niet verbazen. Mijn boertjes toch, hebben het beest nimmer gezien, terwijl het in het geheimzinnige duister van den nacht zijn eierkapsel bouwde, en al kennen allen zoowel de fabrikante, als het fabrikaat, de schakel tusschen die beide ontbreekt.

Maar wat hiervan zij, het vreemde voorwerp bestaat, het valt in 't oog, het trekt de aandacht en daarom moet het ergens goed voor zijn, het moet een heilzame kracht in zich bevatten; zoo heeft men steeds de hoop gekoesterd, in het vreemdsoortige een kracht te vinden, die in staat is onze smarten te lenigen.

Eenstemmig is men hier in zijn lof over de *tigno* wat zijn wonderkracht tegen winterhanden betreft. De gebruiksaanwijzing is zoo eenvoudig mogelijk: men snijdt het ding in tweeën, perst het uit en wrijft de pijnlijke plekken met het uitvloeien vloeistof in. Naar men algemeen beweert is het middel probaat; een ieder, die last heeft van rooden jeukende wintervingers, grijpt volgens aloud gebruik onverwijld naar de heilaanbrengende *tigno*. En of 't inderdaad helpt?

Ondanks de gevestigde reputatie, die dit geneesmiddel alom geniet, ben ik zoo vrij aan de heilzame werking ervan te twijfelen, na de vruchteloze proeven op mij zelf en op eenige personen van mijn huishouding toegepast gedurende den strengen en langdurigen winter van 1895. Niemand onzer, die, na met de wonderdadige zelf ingesmeerd te zijn, de zwelling zijner handen zag verminderen, niemand wiens jeukingen bedaarden onder

't eiwitachtige vernis van de fijngewreven *tigno*. 't Staat bij mij vast, dat de anderen er evenmin baat bij gevonden hebben, maar niettemin zal de heilzame kracht van 't huismiddeltje gehandhaafd blijven, zoolang de kwaal en 't medicijn denzelfden naam dragen. In 't Provençaalsch toch beteekent *tigno* ook „winterhanden" en van 't oogenblik af, dat die beide begrippen met hetzelfde woord werden aangeduid, was de heilzame werking van 't tweede ten bate van 't eerste zonneklaar bewezen: zoo wordt een reputatie geschapen!

Bij mij in de buurt en zeker ook in de omliggende streek, staat de *tigno* — waaronder men thans het nest heeft te verstaan — bovendien in hoog aanzien als probaat middel tegen kiespijn. Men heeft het slechts bij zich te dragen, om tegen dit euvel beveiligd te zijn. Mijn buurvrouwtjes zoeken het bij gunstige maan en bewaren het zorgvuldig in de linnenkast, of naaien het in de voering van haar zak, uit vrees het bij het uithalen van den zakdoek te zullen verliezen, ze leenen het elkaar als ze last hebben van een kies. „Leen me even je *tigno*: ik heb zoo'n kiespijn", jammert de ongelukkige met akelig gezwollen wang. De aangesprokene haast zich het kleinoed los te tornen en het de arme lijdster te overhandigen. „Verlies het in hemelsnaam niet, ik heb er maar een en de maan is niet gunstig meer".

Laat ons niet lachen om dit zonderlinge tandmiddel. Van veel kwakzalversmiddelen, die op de 4e pagina onzer dagbladen met groote letters onze aandacht vragen, is de geneeskracht aan veel erger verdenking onderhevig.

Dat in sommige oude werken, waarin de wetenschap van vroegere eeuwen sluimert, van ons insect dingen worden verteld, die het voorafgaande in onwaarschijnlijkheid overtreffen, moge blijken uit de volgende anecdote, waarmee we voor heden van onze bidsprinkhaan afscheid nemen:

Een Engelsch natuuronderzoeker uit de 16e eeuw, Thomas Moufet geheeten, vertelt ons, dat kinderen in 't veld verdwaald geraakt, de Mantis naar den weg vragen; en 't aangesproken insect, strekt na eenig nadenken den poot in de gewenschte richting uit en zal zich hierin bijna nooit vergissen: aldus wordt in ons klassiek Latijn met den meesten ernst en met verrukkelijken eenvoud verhaald.

De Plantenkeuring der Ned. Maatschappij van Tuinbouw- en Plantkunde van 9 April 1912.

ROOS KAISERIN AUGUSTA VICTORIA.

D OOR alle tijden heen is de Roos de koningin der bloemen geweest, steeds was zij de lievelingsbloem van de groote menigte en werd zij door rijk en arm gezocht. Wonder is het dan ook niet, dat men zich reeds sinds overoude tijden met het kweken dezer fraaie bloem bezig houdt en dat reeds melding wordt gemaakt van Rozen, die de feesten der oudste volken opluisterden.

In plaats van af te nemen, is de liefde voor de Rozen steeds toegenomen en de kweekers hebben sinds jaar en dag er zich

foto C. Steenbergh.

ROOS KAISERIN AUGUSTA VICTORIA.

ERGULD ZILVEREN MEDAILLE MET GELUKWENSCH VAN DE JURY OP DE PLANTENKEURING DER NED. MAATSCHAPPIJ VOOR TUINBOUW- EN PLANTKUNDE VAN 9 APRIL 1912.

op toegelegd om steeds maar mooiere verscheidenheden te winnen, ten einde daardoor aan de smaak van 't groote publiek te kunnen voldoen.

Ieder jaar worden dan ook door Fransche, Duitsche en Engelsche rozenkweekers een aantal nieuwe verscheidenheden in den handel gebracht, doch lang niet allen zijn in staat zich te handhaven en moeten spoedig plaats maken of voor betere nieuwe verscheidenheden of voor ouderen, die meer in den smaak vallen.

Onder de Rozen, die nog steeds een eereplaats innemen, behoort ook de *Kaiserin Augusta Victoria*, die in het jaar 1890 door de bekende rozenfirma Lambert en Reiter te Trèves, in Duitschland, in den handel werd gebracht. Zij, die de goede eigenschappen van deze Roos kennen, zullen zich de voorliefde, die zij geniet, best kunnen begrijpen. De bloem is goed gevuld, de buitenste bloembladeren zijn roomwit, de binnenste zacht napelsgeel, welke kleur naar het centrum in zacht oranje overgaat. Daarbij hebben de bloembladeren een zacht zijde-achtige glans. Prachtig mooi zijn deze bloemen vooral, wanneer zij half ontloken zijn, de knoppen zijn dan langwerpige van vorm en bezitten een bijzondere bekoring. Een van de goede eigenschappen van deze Roos is ook nog, dat zij flink hout vormt, d.w.z. dat haar bloemen op krachtige stengels gedragen worden.

Zoowel voor vakroos als om te forceeren en afgesneden verkocht te worden is de *Kaiserin Augusta Victoria* bij uitnemendheid geschikt, hoewel niet verzwegen mag worden, dat zij niet op alle gronden even sterk groeit en rijk bloeit.

Als z.g.n. trekroos wordt deze verscheidenheid door bijna geen andere overtroffen en zij die de Plantenkeuring van 9 April l.l. in Artis bezochten en er de prachtige vaas met bloemen van de N. V. Rozenoord, te Amsterdam, hebben bewonderd, zullen moeten bekennen, dat iets mooiers en aantrekkelijkers moeilijk denkbaar is. De prachtige bloemen werden er tentoongesteld op stengels zoo krachtig en zwaar als men ze zelden ziet, de bloemen waren smetteloos en bijzonder groot. Aan deze inzending, een kunststukje van cultuur, werd dan ook een verguld zilveren medaille met gelukwensch van de commissie van beoordeeling toegekend.

E. TH. W.

ROOS MADAME CAROLINE TESTOUT.

Het in bloei trekken van Rozen is een werk, dat lang niet zoo gemakkelijk gaat als velen wel denken, en ook zijn alle verscheidenheden er niet even geschikt voor. Toch verlangt het publiek

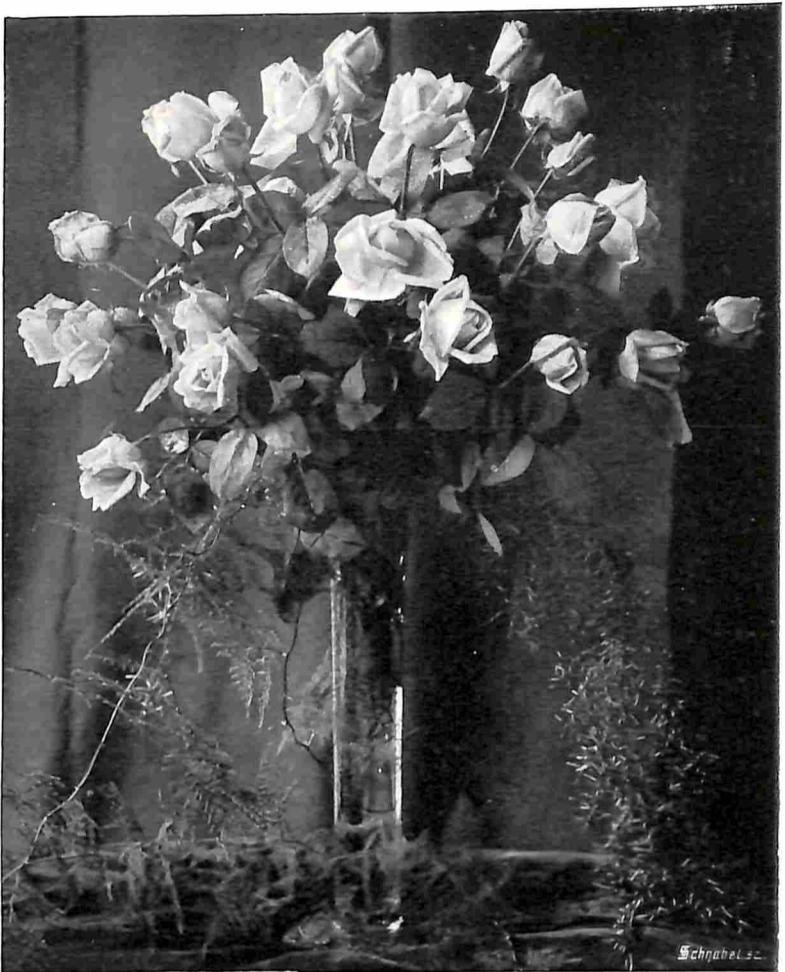

Foto C. Steenbergh.

ROOS MADAME CAROLINE TESTOUT.

VERGULD ZILVEREN MEDAILLE MET GELUKWENSCH VAN DE JURY OP DE PLANTENKEURING DER NED. MAATSCHAPPIJ VOOR TUINBOUW- EN PLANTKUNDE VAN 9 APRIL 1912.

tegenwoordig het geheele jaar door rozen en vooral langstelige rozen.

Sinds de goede smaak om de bloemen op haar eigen stelen tot bouquetten vereenigd te zien meer en meer ingang heeft gevonden; sinds de stijve bloemkoeken, destijds ruikers genoemd, voor de zoo veel lossere en smaakvoller bloemwerken plaats hebben moeten maken, is ook de vraag naar langstelige Rozen meer en meer toegenomen. Onze kweekers hebben met lofwaardigen ijver getracht om aan deze vraag te voldoen — en behalve in het midden van den winter — kunnen onze bloemisten thans aan iedere bestelling voldoen. Meer en meer neemt dan ook de vraag naar Hollandsche Rozen toe en vooral de Aalsmeersche kweekers hebben een goeden naam op de Europeesche bloemenmarkt. Doch het zijn niet alleen Aalsmeersche kweekers, die de kunst van het forceeren verstaan. De op 9 April l.l. van wege de Nederlandsche Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde in Artis gehouden bloemenkeuring heeft getoond, dat ook de N. V. Rozenoord te Amsterdam deze kunst bij uitnemendheid verstaat. De vaas met prachtbloemen van de zoo populaire Roos *Madame Caroline Testout* leverde daar wel het sprekendste voorbeeld van. Prachtige, wij durven haast zeggen volmaakte bloemen waren het, die door deze firma tentoongesteld waren. De stengels, waarop zij stonden, waren meer dan een halve Meter lang en zóó krachtig ontwikkeld, dat de bloemen volmaakt rechtop stonden.

De *Madame Caroline Testout* behoort niet ten onrechte tot de meest gezochte Rozen. Het is een thee-hybride, die in 1890 door den heer D. Pernet in den handel werd gebracht en wier ouders, volgens het „Journal des Roses” van dat jaar, zijn: *Madame de Tartas* en *Victor Verdier*. De bloemen, die goed gevuld en eenigszins los zijn, hebben een prachtige, gesatineerde, vleeschkleurig rose tint, het centrum is iets levendiger van kleur, de randen der bloembladeren zijn zijdeachtig gerimpeld en zacht rose. In kleur doet zij veel denken aan de destijds algemeen gezochte Roos *La France*, die zij bijna geheel verdrongen heeft.

Niet alleen echter om in bloei te trekken, doch ook voor vakbeplanting is de *Madame Caroline Testout* uitnemend geschikt, daar zij buitengewoon bloemrijk is en de goede eigenschap bezit den geleeden zomer door, tot laat in het najaar, bijna onafgebroken te bloeien. Daar zij krachtige stengels vormen, zijn de bloemen ook uitnemend geschikt om afgesneden in vazen te worden gezet.

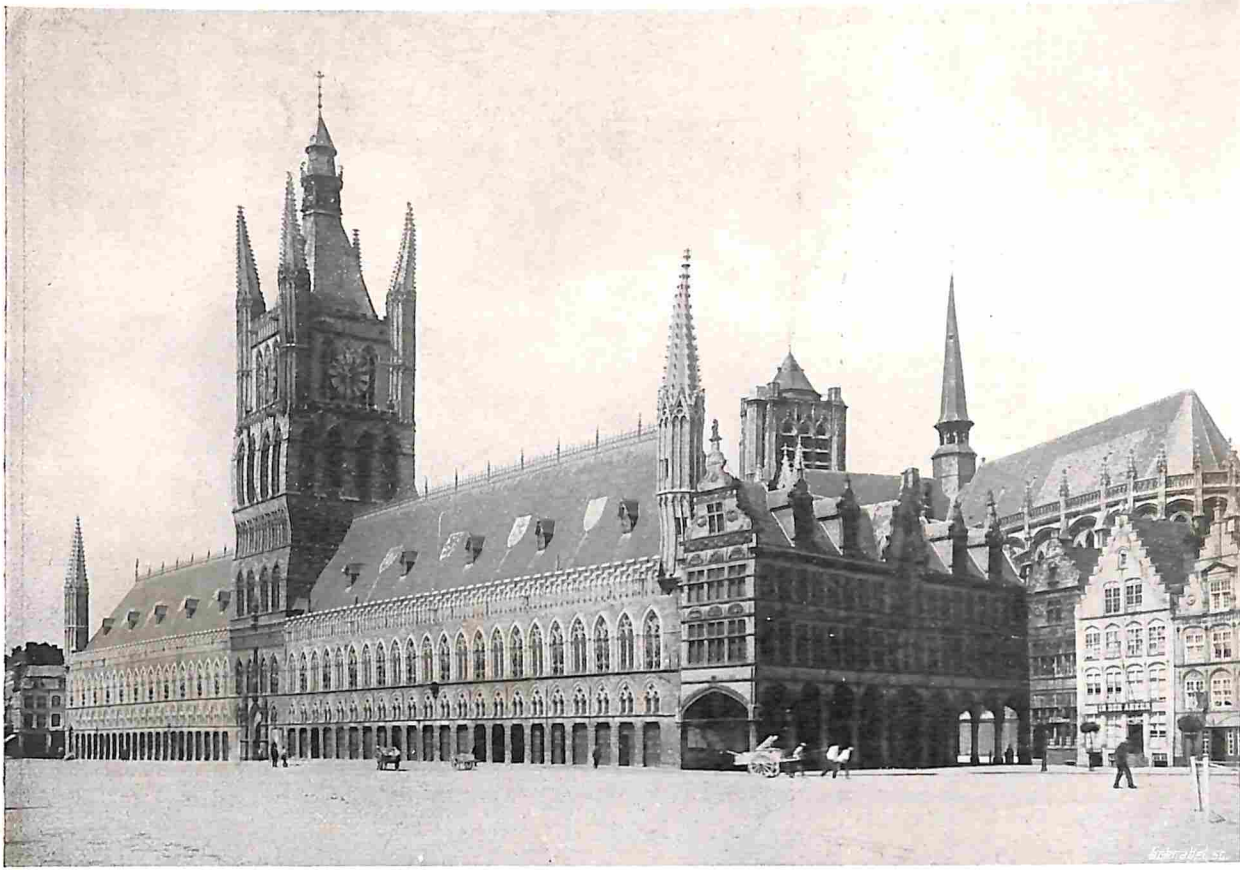
De *Madame Caroline Testout* is een onzer meest aanbevelenswaardige Rozen.

E. TH. W.

Foto C. Steenbergh.

ENKELE DER BEKROONDE ROZEN KAISERIN AUGUSTA VICTORIA EN MADAME CAROLINE TESTOUT DIE DEN 9DEN APRIL BEKROOND WERDEN.

DE LAKENHAL TE YPEREN (WEST-VLAANDEREN).

DE LAKENHAL TE YPEREN.

YPEREN neemt de zuidelijke punt in van den driehoek der Vlaamsche steden: Gent, Brugge en Yperen. Eertijds vormden die tezamen „de drie leden van Vlaanderen”, de toonaangevende machten van het nijvere, rumoerige graafschap, op de wijze waarop later, tijdens de Republiek der Vereenigde Nederlanden, de provincie Holland door enkele steden geregeerd werd. Het platte land telde niet mee. Want die stoere Middeleeuwsche poorters, die ons zoo sympathiek zijn in hun strijd tegen adel en vorstelijke willekeur, en wier grootsche bouwwerken wel de monumenten schijnen van den vreedzamen arbeid, waren niet minder tyranniek en gewelddadig dan hun feudale tegenstanders, zoodra zij tegenover zwakken kwamen te staan. Met geen ander recht dan dat van den sterkere, matigden zij zich het monopolie van industrie aan, en vernielden zonder mededoogen de getouwen der arme lakenwevers ten platten lande. Slechts in het rechtsgebied der stad, in de voorsteden buiten de poorten, mocht en moest de weverij worden bedreven. Daar woonden de massa's der slecht betaalde arbeiders, die voor hun broodheeren binnen de wallen de vermaarde lakens moesten weven, waarvoor goud betaald werd. Bij zonsoudergang gingen de ijzeren valdeuren der poorten neer, dat niet het armelijk arbeidersvolk in de slapende stad zou vallen over de meesters in hun weerloosheid.

Geen stad bezat een lakenhal zooals Yperen. De geheele eerste verdieping van het geweldige gebouw was één zaal, waar de lakenkoopers hun tafels hadden. Thans is in het inwendige niet zoo heel veel meer te zien, doch het uitwendige is nagenoeg onaangestast gebleven. Het hooge, spitse, donkere dak hangt rustig over de lange reeks der vensters en poorten van den voorgevel. De gothische puntbogen staan naast elkaar boven de zuilen der buitengalerij in het gelid, grootsch van effect door hun welgeordend aantal, gelijk de organisatie eener groote stad, doch niet zoo schoon door één idee verbonden als de spitsbogen eener gotische kerk. In het midden rijst de belfried op, de niet zeer hooge, doch massieve vierkante toren.

Yperen is de minste gebleven onder de drie Vlaamsche steden. In 1383 verwoestten de concurrenten van Gent hare voorsteden en verdreven haar arbeidsvolk, zoodat de stad kwijnen moest. Thans is zij niets meer. Door de nauwe onaanzienlijke straten van het provincie-stadje komt men op het lang uitgestrekte plein, waarlangs de lakenhal staat. Er was kermis. Een rij kramen stond langs de galerij van het oude gebouw; meer naar het midden een draaimolen en aan het andere uiteinde een rommelige massa van tenten en loodsen, het kamp der kijkspullen.

Het was een zeer warme dag geweest. Op de wijde vlakte van het plaveisel scheen de zon niet meer zoo gloeiend, maar met kleuriger licht. Veel geraas maakten er de karren der boeren uit de omgeving, en de luidruchtigheid van rondslingerende bezoekers, doch veel volk was er niet op de been, en het grootste gedeelte van het plein lag leeg in het nog volle, rustige zonlicht, waarin de steenen schenen te verademen van de drukkende hitte van den middag. Ter zijde stond het groote oude gebouw op zichzelf, doelloos, onbewogen onder de wisseling der uren.

Naarmate in de stad de avond viel, werden de lichten in de

winkels ontstoken en zetten zich de menschen voor de deuren, op de stoepen, kalm pratend. De kermis bleef onbezocht. Men opende er de kramen en lokte de weinige bezoekers voor de speeltenten, en de draaimolens in het midden stak zijn lichten op, en begon zijn muziek. Maar de meesten verkozen de stoelen en banken vóór de estaminets in de rondte, boven het dwalen over het open plein, dat door den helderen hemel welhaast evenzeer verlicht werd als door de lampen der tenten. Echter bleef de carroussel zijn zelfde wijsje rumoerig draaien en bleven de verkoopers achter hun uitstallingen op de trage bezoekers wachten. Hoog daarboven in de sterrenlucht liet nu en dan de belfried van den hal gelaten zijn carillon hooren, en een paar enkele vlekkelijke zwarte wolkjes, door een bovenwind aangevoerd, groepeerden zich achter den toren, als een lichte rimpeling van nadenken van den eeuwigen hemel.

F. H. FISCHER.

AAN DE STERREN.

Stille, vroom-ontloken bloemen,
Eng'len-oogen in den nacht....
Ach, wist ik Uw zin te noemen,
Sterren, en het waar volbracht.
Als ge luisterrijk ontloken,
Door de nevelen gebroken
Troostrijk in mijn oogen lacht.

En mijn open oogen waren
Langs den hoogen hemelbaan....
— Komt een zoele zucht gevaren
Door de zilv'ren wilgenblaan....
Ach! ik kan Uw zin niet vinden,
En ik blijf, een arme blinde,
Voor Uw eeuw'ge wonder staan.

'k Weet geen lichte kinder-oogen
En geen lippen, bloeiend rood,
Die mij toebehooren mogen
Als een balsem voor den dood...
'k Weet alleen Uw lichte wegen,
Sterren, en Uw trouwe zegen
Waar ik bang mijn oogen sloot —

Bang voor 't vretende begeeren
Van mijn wreede eenzaamheid —
Dat ik langer niet kan weren
Wat zoo droef om liefde schreit —
Dat ik nooit zal mogen stijgen
Waar de blijde zielen nijgen
In Gods eeuw'ge heerlijkheid —

O! 'k verlang naar tooverzangen,
Naar het leed-ontstegen lied
Waar mijn nameloos verlangen
Met het al versmelt tot niet
.....
Sterren! zachte Eng'len-oogen,
Die met teeder mededoogen
Zeeg'nend op mij neder ziet.

ERNST TER HOEVE.